

תרחישים להתערבות ארה"ב במהומות באיראן ותגובות איראניות אפשריות

אבישי בן ששון-גורדיס, ג'סי ויינברג, סימה שיין, דני סטרנוביץ | 15 בינואר, 2026 |
גיליון 2086

שלושה שבועות לאחר פרוץ גל המהומות ברחבי איראן - שגבה אלפי הרוגים והוביל למעצרים של אלפים נוספים - ניצב הממשל האמריקאי בפני שורת החלטות אופרטיביות על רקע האיומים שהשמיע הנשיא טראמפ כלפי המשטר בטהראן. איומיו של הנשיא החלו בהתבטאות פומבית שלפיה ארצות הברית תבוא "להציל" את המפגינים אם המשטר ימשיך להפעיל נגדם אלימות קטלנית, והסלימו בימים האחרונים בציוץ נוסף (13 בינואר), שבו כתב כי "העזרה בדרך", עודד את המפגינים להשתלט על מוסדות המדינה, וקרא לתיעוד המעורבים בדיכוי - שלדבריו "ישלמו מחיר כבד".

מסמך זה בוחן את קשת החלופות העומדות לרשות הממשל האמריקאי, את התגובות האפשריות של איראן לצעדים אלה, ואת המשמעויות הנגזרות לישראל.

המהומות באיראן תפסו את המשטר בשיא חולשתו והן מהוות את האתגר הפנימי החמור ביותר עימו הוא מתמודד מאז הקמתה של הרפובליקה האסלאמית. המצב הכלכלי הוא מהקשים מולם ניצב המשטר; שחיקה דרמטית של ערך המטבע האיראני, הריאל, אינפלציה גבוהה, שחיקה חדה בכוח הקנייה של האזרחים, אבטלה גוברת ועלייה ביוקר המחיה. זאת לצד קושי של המשטר לספק שירותים בסיסיים בשל מצוקת אנרגיה ומים. המחאה שהחלה בקרב סוחרי הבזאר בטהראן בשלהי חודש דצמבר, התרחבה כעת לכל 31 המחוזות של איראן. הקשיים הפנימיים עימם מתמודד המשטר מועצמים על ידי השבר האסטרטגי מולו הוא ניצב נוכח התפרקות "ציר ההתנגדות" במלחמת חרבות ברזל והפגיעה חמורה שספג במלחמת "עם כלביא".

זאת ועוד, המשטר מוצא עצמו בעימות ישיר מול הנשיא טראמפ שהוכיח כבר את נכונותו לפעול צבאית נגד איראן בחיסול סולימאני, מפקד כוח קודס של משמרות המהפכה, במהלך הקדנציה הראשונה שלו, ולאחרונה בתקיפת מתקני הגרעין ביוני 2025. בהקשר רחב יותר, טראמפ הפגין כי אינו רואה עצמו מוגבל על ידי הנורמות המקובלות של הפעלת כוח בזירה הבינלאומית נגד מנהיגי מדינות, עם חטיפת נשיא ונצואלה, מדורו בראשית 2026.

האפשרות שארה"ב תבחר להתערב ישירות בנעשה בזירה הפנים-איראנית מקודמת בראש ובראשונה על ידי הנשיא טראמפ עצמו. בשלביה המוקדמים של המחאה, ב-2 בינואר, [צייץ](#) טראמפ כי "אם איראן תירה במפגינים שלווים ותהרוג אותם באלימות—כפי שנהוג אצלה—ארצות הברית תבוא לעזרתם. אנו ערוכים ומוכנים לפעולה". הצלחת הפעולה האמריקאית לחטיפתו והעמדתו לדין של נשיא ונצואלה,

ניקולס מדורו, יום למחרת ההצהרה בנושא האיראני, חידדה את האפשרות כי ארה"ב אכן תפעל באיראן. רושם זה התחזק בימים שלאחר מכן ככל שטראמפ [שב](#) על דבריו לפיהם יפעל נגד המשטר האיראני אם זה לא יפחית את האלימות כלפי המפגינים, ועל רקע עידוד מצד חברים במפלגה הרפובליקנית ובראשם הסנאטור לינדסי גרהאם שקרא לפגוע ישירות בראשי המשטר האחראים לדיכוי. במישור המעשי [הצהיר](#) הנשיא טראמפ כי יטיל מכס של 25% על מדינות הסוחרות עם איראן בשל הדיכוי ואף הודיע כי המשא ומתן המתוכנן של ארצות הברית מול איראן הושהה. עוד [זוהר](#) כי הנשיא שוקל חלופות צבאיות לפגיעה במשטר האיראני.

מול האיום המסתמן לפעולה אמריקאית, מוצא עצמו המשטר האיראני עם "ארגז כלים" כמעט ריק והמעט שקיים גרוע ומאיים על שרידותו. במידה ותותקף, איראן מאיימת בשורת צעדים לרבות תגובה כנגד בסיסי ארה"ב באזור, תקיפה לעבר ישראל וסגירת מיצרי הורמוז – כל אחת מאלה תגרוור תקיפה קשה על איראן שתהווה סיכון חמור יותר למשטר מזה שמציבים המפגינים. לפיכך, שאף המשטר לבדלם את המחאות במהירות האפשרית וקודם למימוש האיום האמריקאי. החלטה זו הובילה לרף אלימות גבוה במיוחד, הרג של אלפים ומעצר של רבבות (מספרים שקשה לאמוד במדויק נוכח סגירת האינטרנט על ידי המשטר שנועדה למנוע תקשורת פנימית ומול העולם).

לצד תגובות אלה ניסה המשטר לקדם את הערוץ המדיני. שר החוץ האיראני, עראקצי', [העביר](#) בימים האחרונים לשליח האמריקאי וויטקוף הצעה לחידוש המשא ומתן על תוכנית הגרעין שהופסק עם פתיחת המלחמה ביוני '25 ושהאיראנים סרבו עד כה לחדשו בתנאים שהציבה וושינגטון בכל הקשור להפסקת העשרת האורניום באיראן.

הודעת טראמפ על הקפאת המגעים הישירים מפחיתה, אף שלא שוללת לחלוטין, את הסיכוי לכך שיפתח משא ומתן לפני שארה"ב תבצע תקיפה כלשהי. בתוך כך, ייתכן שתקיפה נתפסת בווינגטון כמהלך שיכול לדחוף את איראן לווייתורים אליהם לא הייתה מוכנה בעבר, לא רק בתחום העשרה על אדמת איראן אלא אף בתחום פיתוח הטק"ק.

מעשית, הקו האדום שהציב טראמפ למשטר, ושנחצה על ידי המנהיגות האיראנית, יקשה על הנשיא לסיים את האירוע מבלי שהפעיל כוח צבאי נגד איראן. זאת, בפרט נוכח רצונו לבדל עצמו מהנשיא לשעבר, אובמה, שנמנע מפעולה קינטית בזמן הפגנות "המחאה הירוקה" באיראן ב-2009. מאידך, הדילמה האמריקאית, וזו האישית של הנשיא, מתמקדת בצורך לבחור מהלך שיביא להכרעה ברורה וימנע היגררות למלחמה ממושכת שמנוגדת לתפיסת עולמו הבסיסית. בנוסף, ברמה האופרטיבית, מאז שהושגה הפסקת האש בעזה דיללה ארה"ב את כוחותיה במזרח התיכון באופן שמגביל את יכולתה להיערך למערכה ארוכה. מגבלה זו קשורה ליכולות ההגנה האווירית וההגנה מפני טילים, ובמידה פחותה בכל הנוגע ליכולות התקפיות.

תרחישים לפעולה אמריקאית

ככל שיימשכו ההפגנות ועימן הדיכוי האלים מצד המשטר האיראני, עומדות בפני ארה"ב מספר אפשרויות לפעולה:

1. **תקיפה סמלית** – תקיפתם של מספר אתרים או אישים אך לא בהיקף שמיועד לשתק מערכים שלמים באיראן. זאת, במטרה לאותת למשטר על רצינות האיזמים האמריקאיים, להבטיח שטראמפ לא נתפס כמי שנרתע מלהפעיל כוח, ולהביא את האיראנים לשולחן המשא ומתן בנושאי מדיניות החוץ

והגרעין האיראנית בתנאים משופרים. תקיפה בהגיון כזה תענה אולי על הצורך לממש את האיום האמריקני, אך לא תיתפס כמימוש המסר של טראמפ לציבור המפגינים האיראני כי הוא יפעל להגנתם.

2. **תקיפה לערעור המשטר** - תקיפה מסוג זה מכוונת נגד משה"מ, הבסיס ואולי אף בכירים במנגנוני הדיכוי של המשטר. תקיפה זו משיקה באופן מובהק לאיומי טראמפ ולרוח הגבית שהוא מבקש להעניק למפגינים. זו גם עשויה להקשות על אפקטיביות הכוחות שאחראים בפועל על דיכוי המפגינים. בנוסף, עשויה ארה"ב לנסות לפגוע ישירות בבכירי משטר בדרג גבוה יותר כפי שהוכיחה שהיא מוכנה לעשות בוונצואלה בראשית החודש.

3. **תקיפה עצימה אך לא נגד מנגנוני דיכוי** - לצד תקיפה המכוונת למנגנוני הדיכוי, או אף במקומה, עשוי הממשל להתמקד במטרות צבאיות שפגיעה בהן מהווה אינטרס אמריקאי בנפרד משאלת יציבות המשטר. מטרות כאלה עשויות לכלול למשל את מערך הטק"ק האיראני ונכסים צבאיים אחרים. פגיעה כזו עשויה להקשות על איראן להגיב למהלכים האמריקאיים, ותגביר את העלות האיראנית להתנגדותם ללחצים האמריקאיים.

ככל שתתעכב הפעולה האמריקאית, ובהנחה שהמשטר לא יצליח לדכא את ההפגנות לאורך זמן, תוכל ארה"ב להשיב למזרח התיכון חלק מהנכסים הצבאיים שהסיטה מהאזור עם הפחתת העצימות במלחמת "חרבות ברזל". זאת, באופן שיצמצם את הסיכון לכוחות אמריקאיים ולבעלות ברית באזור ויאפשר פעולה רחבה יותר. בפועל, עיבוי כוחות כזה כבר החל.

במידה ותדעך המחאה, איראן תוכל להכריז כי היא נענית לדרישת טראמפ ומפסיקה את דיכוי ההפגנות וענישת המפגינים באופן שיאפשר לנשיא להכריז כי השיג את מבוקשו ללא הפעלת אש. מהלך כזה עשוי להוביל לויתור על תקיפה או לבחירה בחלופה הסמלית במטרה "לצאת ידי חובה". סימנים ראשונים מעידים כי ייתכן וטראמפ נוטה בכיוון זה. משך ועומק הפעולה האמריקאית יגזר בין היתר מנכונות המשטר האיראני להציע ויתורים בתחומים שנחשבים לקריטיים על ידי ארה"ב, ובראשם תוכנית הגרעין.

אין באפשרותנו לקבוע את הסבירות לסוגי הפעולה השונים מעבר לאמירה כי בראייתנו, הסבירות הכוללת לתקיפה קינטית אמריקאית גברה בימים האחרונים, וכי הסבירות לכך שהאירועים יסתיימו ללא כל הפעלת אש אמריקאית פחתה.

תרחישי תגובה איראניים לתקיפה אמריקאית

המצוקה הכלכלית הנוכחית באיראן, לצד ההידרדרות המשמעותית ברשת השלוחים שלה שנועדה בין היתר להגן עליה מפני תקיפה ישראלית או אמריקאית, מגבילה משמעותית את מרחב התמרון שלה. מצב זה מותיר ארבע אפשרויות אופרטיביות שעל הרפובליקה האסלאמית לשקול בחישוביה האסטרטגיים:

1. **תקיפה של בסיסים ותשתיות צבאיות אמריקאיות במפרץ הפרסי** - איראן עודנה מחזיקה במלאים משמעותיים של טילים בליסטיים לטווח קצר וכטב"מים מתאבדים, מה שהופך תקיפה פוטנציאלית על יעדים אמריקאיים למהלך שניתן לבצע בקלות יחסית. עם זאת, איראן עשויה לחשוש שנזק משמעותי ואובדן חיי אדם – ובמיוחד חיי אדם אמריקאיים – עלולים להוביל לתגובה אמריקאית קשה אף יותר ולנחישות מצד הנשיא טראמפ לגבות מחיר משמעותי, כולל חתירה להפלת המשטר.

מאידך, כפי שצוין קודם לכן, ארה"ב נמצאת במחסור יחסי של כוחות באזור, ובמיוחד היעדרה של קבוצת תקיפה של נושאת מטוסים. הזמן הנדרש להעברת כוחות הגנה אווירית נוספים להגנה מפני מתקפת טילים איראנית, עשוי להקל על איראן לבחור באפשרות תגובה חריפה יחסית.

מנגד, אם איראן מעוניינת לשוב לשולחן המשא ומתן, תיתכן תגובה איראנית סמלית ומוגבלת – בדומה למתקפה שלה מה-23 ביוני 2025 על בסיס חיל האוויר אל-עודיד בקטאר (המתקן הצבאי האמריקאי הגדול ביותר במזרח התיכון), שהתרחשה בעקבות הפצצת מתקני הגרעין של איראן על ידי האמריקאים יום קודם לכן.

2. **תקיפה איראנית נגד ישראל** – מתקפת טילים בליסטיים וכטב"מים על ישראל נותרה אפשרות עבור הרפובליקה האסלאמית, במיוחד אם היא חפצה שלא להסלים את מעשי האיבה מול ארה"ב, ובו זמנית מעוניינת לגבות מחיר על תקיפה אמריקאית אפשרית. מנגד, מתקפה איראנית תגרור ככל הנראה תגובה ישראלית והסלמה שעלולה לגרור את שרידי חיזבאללה בלבנון; זאת, לאחר שבשנה האחרונה העבירו בכירים איראנים מאות מיליוני דולרים במאמץ לשקם את הארגון ולהפעילו נגד ישראל. סביר שתקיפה איראנית תגרור גם תגובה ישראלית שעשויה להשתלב במאמצים האמריקאיים באמצעות תקיפת מתקני משטר ותשתיות קריטיות.

3. **סגירת מצרי הורמוז** – מאמצים איראניים לסגור את נקודת המעבר האסטרטגית, דרכה עוברים למעלה מ-20% מהגז הטבעי המונזל בעולם ו-25% מסחר הנפט הימי, עלולים להוביל לבינאום הסכסוך ולזעזוע משמעותי לכלכלה העולמית, תוך פגיעה בשרשראות האספקה ובתפוקה התעשייתית וזינוק במחירי האנרגיה. השיקול האיראני בנקיטת צעד כזה יהיה ככל הנראה מוצא אחרון אל מול מאמצים כבירים למוטט את המשטר וישמש כמוצא אחרון עם סיכויי הצלחה נמוכים, אשר נלווית לו התערבות אמריקאית ובינלאומית נוספת בסבירות גבוהה.

4. **יוזמה דיפלומטית** – אל מול תקיפה אמריקאית, איראן עשויה לבחור בנתיב הדיפלומטי כדרך לשמור על כבודה ולהגן על המשטר, תוך הסכמה לעסקה עם ארצות הברית הכוללת ויתור על העשרת אורניום על אדמת איראן והטלת מגבלות על ייצור טילים בליסטיים. עם זאת, לתרחיש זה תהיה השפעה ארוכת טווח על מבנה המשטר ותפיסותיו הרעיוניות, תוך ויתור בפועל על תדמיתה של הרפובליקה האסלאמית כמדינה מהפכנית ואידיאולוגית.

ספק אם ח'אמנהאי יסכים לויתורים כה מרחיקי לכת. לפיכך, מוצא מדיני מהמשבר הנוכחי יהיה תלוי כנראה בהחלפת שלטון. זאת יכולה להתרחש גם כהפיכה בתוך המשטר בה המנהיג משוכנע על ידי משמרות המהפכה לפנות את מקומו, באופן שיאפשר הסכם מחד, ומאידך יאפשר לטרמפ להצהיר כי הוביל לשינוי משטר באיראן. השראה לכך ניתן לראות ב"מודל ונצואלה" הנוכחי, בו הוחלף הנשיא ניקולס מדורו בסגניתו אך וושינגטון מכתובה את מהלך העניינים במדינה. תרחיש כזה ידחק למעשה את האופוזיציה האיראנית.

מסקנות ומשמעויות

1. רצף האירועים של השבועות האחרונים ממחיש את החולשה החריפה בה נמצא המשטר האיראני המציבה אותו נוכח אפשרויות רעות בלבד. בזירה הפנימית, בין דיכוי אלים שרק יגביר את הטינה כלפיו לבין שחרור הלחץ באופן שיעמיד את המשטר בפני איום מיידי. בזירה

הבינלאומית, בין כניעה ללחצים חיצוניים לבין עמידה איתנה שעלולה להוביל לפגיעה ישירה וחריפה בנכסיו.

2. עם זאת, גם בחולשתו, נותרו בידי המשטר יכולות היזק משמעותיות שעשויות לאפשר לו לצלוח את המשבר הנוכחי מוחלש ומעורער, אך בתצורתו הנוכחית.

3. איומי טראמפ והעיכוב בביצועם ממחישים את נכונותו הייחודית של הנשיא להפעיל כוח בשירות מה שהוא תופס כאינטרס האמריקאי והשפעתו האישית. בה בעת גם הוא מוגבל על ידי היכולות הצבאיות הקיימות של ארה"ב והרצון למנוע התבוססות במלחמה חדשה במזרח התיכון. הסטת הכוחות מהאזור בחודשים האחרונים, שסייעה לביצוע הפעולה הצבאית בוונצואלה, מחריפה את הדילמה בדבר אופן הפעולה נגד איראן.

4. על ישראל להמשיך ולחתור שלא להתערב ישירות ובאופן גלוי במשבר הנוכחי ולו כי לא ברור כיצד פעולה צבאית מצידה תתרום לערעור המשטר.

5. אם וככל שהמשבר הנוכחי יוביל למגעים מדיניים, על ישראל לעמוד על כך שכל הקלה בלחץ על המשטר האיראני תותנה בפירוק יכולות ההעשרה על אדמת איראן והגבלת תוכנית הטילים שלה.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט